

INHOUD

Voorwoord

7

EERSTE COUPLET

Marleys spook

9

TWEEDE COUPLET

De eerste van de drie geesten

33

DERDE COUPLET

De tweede van de drie geesten

55

VIERDE COUPLET

De laatste geest

83

VIJFDE COUPLET

Hoe het affiep

102

Noten

110

EERSTE COUPLET

Marleys spook

Marley was dood; dat om te beginnen. Daar bestaat geen enkele twijfel over. De begrafenisakte was ondertekend door de geestelijke, de koster, de begrafenisondernemer en de belangrijkste rouwdrager. Scrooge had hem ondertekend en Scrooge had een goede naam op de beurs, als hij iets tekende was het in orde. De oude Marley was zo dood als een pier.

Let wel! Ik bedoel niet dat ik uit eigen ervaring weet wat er nu precies zo dood is aan een pier. Zelf zou ik misschien geneigd geweest zijn een nagel aan een doods-kist te beschouwen als het doodste ding dat er bestaat. Maar deze vergelijking bevat de wijsheid van onze voorouders en ik mag er met mijn profane handen niets aan veranderen, anders is het afgelopen met dit land. Staat u dus toe dat ik nadrukkelijk herhaal dat Marley zo dood was als een pier.

Wist Scrooge dat hij dood was? Natuurlijk. Hoe kon het anders? Scrooge en hij waren ik weet niet hoeveel jaar compagnons geweest. Scrooge was zijn enige executeur, zijn enige administrateur, zijn enige cessionaris, zijn enige erfgenaam, zijn enige vriend en zijn enige rouwdrager. En zelfs Scrooge was zo weinig ondersteboven van deze trieste gebeurtenis dat hij zich een uitstekend zakenman betoonde op de dag van de begrafenis en deze vierde met het sluiten van een goede koop.

Nu ik het over Marleys begrafenis heb ben ik weer terug bij mijn uitgangspunt. Er is geen twijfel aan dat Marley dood was. Dat moet u goed begrijpen, anders is er niets

verwonderlijks aan het verhaal dat ik ga vertellen. Als we niet zeker wisten dat Hamlets vader was gestorven voordat het stuk begon, zou het feit dat hij 's avonds bij oostenwind een wandelingetje over zijn eigen wallen maakte even onopmerkelijk zijn als wanneer een willekeurige andere man van middelbare leeftijd zo onbezonnen was om na donker op een winderige plek te verschijnen — het kerkhof van Saint Paul's bijvoorbeeld — en zijn weifelachtige zoon letterlijk verstandsverbijstering te bezorgen.

Scrooge had de naam van de oude Marley nooit overgeschilderd. Jaren later stond boven de deur van het pakhuis nog altijd: Scrooge en Marley. De firma stond bekend als Scrooge en Marley. Mensen die nog maar pas zaken met hem deden noemden Scrooge soms Scrooge en soms Marley, maar hij reageerde op beide namen; het maakte hem niets uit.

O! Maar wat was het een gierigaard, die Scrooge! Een uitzuiger, een afzetter, een inhalige, schraapzuchtige, hebzuchtige, begerige oude boef! Hard en scherp als vuursteen waaruit geen staal ooit een echte vonk had geslagen; achterbaks en teruggetrokken en zo gesloten als een oester. De kou in zijn binnenste deed zijn oude gezicht bevriezen, zijn puntneus verkleumen, zijn wangen schrompelen en verstijfde zijn gang; maakte zijn ogen rood en zijn smalle lippen blauw en liet zich vinnig horen in zijn raspende stem. Er lag witte rijp op zijn hoofd, op zijn wenkbrauwen en op zijn stoppelige kin. Hij droeg zijn eigen kilte altijd bij zich; in de hondsdagen koelde hij zijn kantoor ermee en met Kerstmis maakte hij het geen graad warmer.

Uitwendige hitte en kou hadden weinig invloed op Scrooge. Wanneer het warm was kreeg hij het niet warmer en geen winterweer kon hem kouder maken dan hij was. Geen wind was ijziger dan hij, geen sneeuw viel doelbewus-

ter, geen striemende regen was minder ontvankelijk voor smeekbeden. Slecht weer kon niet tegen hem op. De zwaarste regen en sneeuw en hagel en ijzel konden zich er maar in één opzicht op beroemen dat ze iets op hem voor hadden. Zij waren vaak 'niet zuinig' en dat was Scrooge altijd.

Op straat hield niemand hem ooit staande om met een blij gezicht te zeggen: 'Beste Scrooge, hoe maak je het? Wanneer kom je me eens opzoeken?' Geen bedelaar vroeg hem om een aalmoes, geen kind vroeg hem hoe laat het was, geen man of vrouw vroeg Scrooge tijdens zijn hele leven ooit de weg hierheen of daarheen. Zelfs de blindengeleidehonden leken hem te kennen; en wanneer ze hem zagen aankomen trokken ze hun eigenaars mee, portieken in en binnenplaatsen op, en dan kwispelden ze alsof ze wilden zeggen: 'Géén oog is beter dan een boos oog, blinde meester!'

Maar wat interesseerde dat Scrooge? Dit was juist wat hij wilde. Behoedzaam zijn weg zoeken langs de volle paden des levens, alle menselijk medeleven op een afstand houden, dat was voor Scrooge wat zij die het weten kunnen 'de hemel' noemen.

Op een keer — van alle mooie dagen van het jaar uitgerekend op kerstavond — was de oude Scrooge aan het werk op zijn kantoor. Het was koud, grauw, bijtend weer en mistig bovendien; en hij hoorde de mensen buiten in de steeg kuchend heen en weer lopen, met hun handen op hun borst slaan en met hun voeten op de straatstenen stampen om ze te warmen. De stadsklokken hadden nog maar net drie uur geslagen en toch was het al helemaal donker; het was de hele dag niet licht geweest; en voor de ramen van de naburige kantoren brandden kaarsen, met vlammen die als roestige vegen afstaken tegen de zichtbaar bruine lucht. De mist stroomde naar binnen door alle kieren en sleutelgaten en buiten was hij zo dicht dat de huizen aan de overkant op

schimmen leken, hoewel het een erg smalle steeg was. Als je zag hoe die vale wolk naar beneden kwam en alles aan het oog onttrok, had je kunnen denken dat de natuur vlakbij woonde en uitgebreid aan het brouwen was.

De deur van Scrooges kantoor stond open omdat hij een oogje wilde houden op zijn klerk, die in een akelige, kleine cel ernaast, een hok eigenlijk, brieven zat te kopiëren. Scrooge had een heel klein vuurtje, maar het vuur van de klerk was zoveel kleiner dat het eruitzag als één kooltje. Maar hij kon er niets op gooien, want Scrooge bewaarde de kolenkist in zijn eigen kamer; en zodra de klerk binnenkwam met de kolenschap zou zijn meester voorspellen dat ze elkaar voor goed vaarwel moesten zeggen. Daarom sloeg de klerk zijn witte sjaal om en probeerde zich te warmen aan de kaars, een poging die mislukte omdat hij niet veel fantasie bezat.

‘Vrolijk kerstfeest, oom! God behoede u!’ riep een opgewekte stem. Het was de stem van zijn neef, die zo snel binnenkwam dat Scrooge nu pas merkte dat hij er was.

‘Bah!’ zei Scrooge. ‘Onzin!’

Hij had het zo warm gekregen van het snelle lopen door mist en kou dat hij helemaal gloeide, deze neef van Scrooge; zijn gezicht was blozend en knap, zijn ogen schitterden en zijn adem dampte weer.

‘Kerstmis onzin, oom?’ zei Scrooges neef. ‘Dat meent u toch niet?’

‘Jawel,’ zei Scrooge. ‘Vrolijk kerstfeest! Welk recht heb je om vrolijk te zijn? Wat voor reden heb je om vrolijk te zijn? Je bent straatarm.’

‘Kom nou,’ antwoordde de neef vrolijk. ‘Welk recht hebt u om somber te zijn? Wat voor reden hebt u om zwartgallig te zijn? U bent schatrijk.’

Scrooge, die zo gauw geen beter antwoord wist, zei nogmaals ‘Bah!’ en besloot met ‘Onzin.’

‘Niet boos zijn, oom,’ zei de neef.

‘Wat moet ik anders nu ik in een wereld vol stommelingen leef?’ antwoordde de oom. ‘Vrolijk kerstfeest! Hoepel op met je Vrolijk kerstfeest! De kersttijd is voor jullie toch niets anders dan een tijd om rekeningen te betalen zonder geld, een tijd waarin je ontdekt dat je weer een jaar ouder bent geworden en geen uur rijker, een tijd om de balans op te maken en te zien dat alle posten van de afgelopen twaalf maanden nog openstaan? Als ik mijn zin kreeg,’ zei Scrooge verontwaardigd, ‘zou iedere idioot die de woorden “Vrolijk kerstfeest” in zijn mond neemt met zijn eigen plumpudding worden gaargekookt en met een staak hulst door zijn hart worden begraven. O zo!’

‘Oom!’ zei zijn neef smekend.

‘Neef,’ antwoordde de oom streng, ‘vier jij Kerstmis maar op jouw manier, dan vier ik het op de mijne.’

‘Vieren!’ herhaalde Scrooges neef. ‘Maar u viert het helemaal niet.’

‘Dan vier ik het niet,’ zei Scrooge. ‘Dat jij er maar veel baat bij mag hebben! Je hebt er al zoveel aan gehad!’

‘Er zijn ongetwijfeld een heleboel dingen waar ik baat bij had kunnen hebben en waarvan ik niet geprofitteerd heb,’ antwoordde de neef: ‘Kerstmis onder andere. Maar ik weet zeker dat ik de kersttijd, wanneer het zover was, altijd heb beschouwd — los van de diepe eerbied voor de heilige naam en de oorsprong van dit feest, als iets dat daarbij hoort er los van kan staan — als een goede tijd: een vriendelijke, vergevingsgezinde, aangename, menslievende tijd; bij mijn weten de enige tijd in de lange kalender van het jaar waarin mannen en vrouwen als bij afspraak hun vergrendelde harten wijd openen en de mensen die beneden hen staan werkelijk zien als medereizigers naar het graf en niet als een heel ander slag schepsels dat aan andere reizen bezig is. Daarom

oom, hoewel het me nooit een korrel goud of zilver heeft opgeleverd, geloof ik dat ik er tóch baat bij gehad heb en weer zal hebben; en ik zeg, God zegene het!’

De klerk in het hok begon onwillekeurig te applaudiseren; omdat hij meteen besepte hoe onbetamelijk dit was, pookte hij het vuur op en doofde de laatste, tere vonk voor goed uit.

‘Als je nog één kik geeft,’ zei Scrooge, ‘mag jij Kerstmis vieren met het verliezen van je betrekking. Je bent een erg overtuigend spreker, jongeman,’ vervolgde hij tegen zijn neef, ‘het verbaast me dat je geen zitting neemt in het parlement.’

‘Wees niet boos, oom. Toel! Komt u morgen bij ons eten.’

Scrooge zei tegen hem dat hij naar de — ja, dat zei hij echt. Hij bezigde de uitdrukking voluit en zei dat hij naar dat barre oord kon lopen.

‘Waarom toch?’ riep Scrooges neef uit. ‘Waarom?’

‘Waarom ben je getrouwd?’ zei Scrooge.

‘Omdat ik verliefd was.’

‘Omdat je verliefd was!’ bromde Scrooge, alsof dat het enige ter wereld was dat nog idioter was dan een vrolijk kerstfeest. ‘Goeiemiddag!’

‘Ja maar oom, u kwam me vóór die tijd ook nooit opzoeken. Waarom geeft u het dan nu als reden om niet te komen?’

‘Goeiemiddag,’ zei Scrooge.

‘Ik wil niets van u, ik vraag niets van u; waarom kunnen we geen goeie vrienden zijn?’

‘Goeiemiddag,’ zei Scrooge.

‘Het spijt me uit het diepst van mijn hart dat u zo vastbesloten bent. We hebben nooit ruzie gehad, althans niet waar ik bij was. Maar ik heb deze poging gewaagd ter ere van Kerstmis en ik zal mijn kersthumeur tot het eind bewaren. Vrolijk kerstfeest, oom!’

‘Goeiemiddag!’ zei Scrooge.

‘En een gelukkig nieuwjaar!’

‘Goeiemiddag!’ zei Scrooge.

Zijn neef ging desalniettemin de kamer uit zonder een boos woord. Bij de buitendeur bleef hij even staan om de klerk een vrolijk kerstfeest toe te wensen; hoe koud deze laatste het ook had, toch was hij warmer dan Scrooge, want hij wenste hem van harte hetzelfde.

‘Dat is ook zo iemand,’ mompelde Scrooge, die hem hoorde: ‘Mijn klerk, met vijftien shilling in de week en vrouw en kinderen, die over een vrolijk kerstfeest praat. Ik ga wel naar het gekkenhuis.’

Inmiddels had de krankzinnige verklaarde, toen hij Scrooges neef uitliet, twee andere mensen binnengelaten. Het waren welgedane heren, aangenaam van uiterlijk, en nu stonden ze met afgenomen hoed in Scrooges kantoor. Ze hadden boeken en papieren in hun handen en bogen voor hem.

‘Scrooge en Marley, als ik het wel heb,’ zei een van de heren, terwijl hij op zijn lijst keek. ‘Heb ik het genoeg met de heer Scrooge te spreken of met de heer Marley?’

‘Meneer Marley is al zeven jaar dood,’ zei Scrooge. ‘Het is vanavond precies zeven jaar geleden dat hij overleden is.’

‘We twijfelen er niet aan dat zijn overgebleven compagnon net zo gul is als hij,’ zei de heer, terwijl hij zijn introductiebrief overhandigde.

Dat was zeker het geval, want die twee waren verwante zielen geweest. Bij het onheilspellende woord ‘gul’ fronste Scrooge zijn voorhoofd, schudde zijn hoofd en gaf de introductiebrief terug.

‘In deze feestelijke tijd van het jaar, meneer Scrooge,’ zei de heer, terwijl hij een pen pakte, ‘is het nog wenselijker dan anders dat we ons een beetje bekommeren om de armen en

nooddruftigen, die het momenteel zeer moeilijk hebben. Vele duizenden hebben gebrek aan de dagelijkse levensbehoeften, honderdduizenden ontberen de gewone gemakken.’

‘Zijn er geen gevangenen?’ vroeg Scrooge.

‘Gevangenen genoeg,’ zei de heer, terwijl hij de pen weer neerlegde.

‘En de werkhuizen?’ vroeg Scrooge. ‘Zijn die nog in bedrijf?’

‘Dat zijn ze. Maar toch,’ antwoordde de heer, ‘wou ik dat ik kon zeggen dat dit niet het geval was.’

‘De Tredmolen en de Armenwet functioneren dus zoals het hoort?’ zei Scrooge.

‘Allebei op volle kracht, meneer.’

‘O, door wat u daarnet zei was ik al bang dat er iets gebeurd was om hun nuttige werk te belemmeren,’ zei Scrooge. ‘Ik ben erg blij dit te horen.’

‘Omdat wij de indruk hebben dat zij het volk naar geest en lichaam moeilijk een christelijk onthaal kunnen bieden,’ antwoordde de heer, ‘proberen enkelen van ons geld in te zamelen om wat eten en drinken voor de armen te kopen, en brandstof. We doen dit juist nu omdat dit de tijd is waarin Armoede intens ervaren wordt en Rijkdom feestviert. Voor hoeveel mag ik u noteren?’

‘Geen cent!’ antwoordde Scrooge.

‘U wilt anoniem blijven?’

‘Ik wil met rust gelaten worden,’ zei Scrooge. ‘Dat is mijn antwoord, heren, nu u toch vraagt wat ik wil. Ik vier zelf ook geen feest met Kerstmis en ik kan me niet veroorloven feestjes aan te richten voor nietsnutten. Ik help de instanties onderhouden waarover ik het had; die kosten genoeg en wie arm is moet daar maar naartoe gaan.’

‘Velen kunnen er niet naartoe; en velen gingen nog liever dood.’

‘Als ze nog liever dood zouden gaan,’ zei Scrooge, ‘laat ze dat dan maar doen, dan neemt het bevolkingsoverschot meteen af. Trouwens — neem me niet kwalijk — ik weet niet of dat zo is.’

‘Maar u zou het kunnen weten,’ merkte de heer op.

‘Het zijn mijn zaken niet.’ was Scrooges weerwoord. ‘Een man heeft er genoeg aan zijn eigen zaken te begrijpen en zich niet met die van anderen te bemoeien. Ik heb mijn handen vol aan mijn zaken. Goedemiddag, heren!’

Omdat ze inzagen dat het zinloos zou zijn nog verder aan te dringen, gingen de heren weg. Scrooge hervatte zijn arbeid met een hogere dunk van zichzelf en in een lichtzinniger stemming dan gewoonlijk.

Intussen namen de duisternis en de mist zo toe dat mensen af en aan liepen met brandende fakkels en aanboden voor rijtuigen uit te lopen om de paarden de weg te wijzen. De oude toren van een kerk, wiens barse, oude klok altijd geniepig naar Scrooge gluurde door een gotisch raam in de muur, werd onzichtbaar en sloeg de uren en de kwartieren in de wolken, gevolgd door bibberige vibraties, alsof zijn tanden daarboven in zijn bevroren kop klapperden. Het werd intens koud. In de hoofdstraat, op de hoek van de steeg, waren arbeiders bezig de gasbuizen te repareren en hadden een laaiend vuur gemaakt in een komfoor, waar een groep haveloze mannen en jongens omheen stond: ze warmden hun handen en keken verrukt naar de felle gloed, knipperend met hun ogen. De druppels aan de aan zijn lot overgelaten brandkraan bevorderen langzaam en veranderden in misantropisch ijs. De verlichting van de winkels waar hulsttakken en bessen knetterden in de hitte van de lampen in de etalages, deed bleke gezichten blozen wanneer ze voorbijliepen. Het zakendoen met poeliers en kruideniers veranderde in een kostelijke grap, een schitterende vertoning